

Történelmi okmány 1919-ből a nagyváradi hatalomátadásról

1940 decemberében a *Nagyvárad* című napilap egyik számában megjelent a hír, miszerint dr. Pácz Sándor főlevéltáros átadja dr. Soós István polgármesternek az 1919-es nagyváradi román hatalomátvétel hivatalos dokumentumait.

Természetesen a dokumentumokat nem közölte teljes egészében a lap, csak azt az egyet, amelyet a korabeli felelős szerkesztő, Daróczi Kiss Lajos a legfontosabbnak érzett, mégpedig azt, amelyben az akkori Román Kormányzótanács megörökítette, miként kényszerültek letenni Nagyvárad vezető tisztviselői a román hűségeskü. Természetes volt a tisztviselői tesztület vonakodása, hiszen a román kormány

nem egy törvényes magyar adminisztráció, hanem a bolsevik kormányzat után vette át a hatalmat. A tisztviselők a végsőkig el akarták háritani maguktól az esküt, de a hatalmi nyomás miatt az lehetetlen volt. Időközben a tisztviselők megfogalmaztak egy visszautasítási nyilatkozatot. Ennek a jegyzőkönyvét Pásztor Bertalan aljegyző, tiszteletbeli tanácsos vette fel, azt a főtisztviselők aláírták, aztán Pásztor bemutatta dr. Aurel Lazárnak, ő viszont azonnali változtatásokat javasolt rajta. Saját kezűleg írta be, hogy a tisztviselők nem vehetnek részt semmilyen mozgalomban, amely a megszállás folytán megszerzett területek hovatartozásának megváltoztatására irányul. Aki mégis részt vesz ilyen mozgalomban, arra a törvény teljes szigorával csap le. A kiegészítés zárómondata pedig így szól: „a Román Kormányzótanács álláspontja szerint nem következhet be az, hogy Nagyvárad ne csatoltassék Romániához!”

Pásztor Bertalan a javított változatot bemutatta Rimler Károly polgármesternek, s a városvezető megdöbbenve látta a kiegészítéseket, hiszen azokról szó sem volt soha, semmilyen tanácskozáson. De Aurel Lazár ragaszkodott ahhoz, hogy a kiegészített szöveggel ellátott jegyzőkönyv kerüljön aláírásra. Így született meg az alábbi történelmi jegyzőkönyv; alább betűhíven közöljük.

„Jegyzőkönyv:

Felvettük Nagyváradon 1919. évi április 27-ikén, de. 11 óraker, a városi székház tanácstermében felvett ülésről.

Jelen voltak: Dr. Aurél Lázár a nagyszabeni román kormányzótanács igazságügyi tanácsának főnöke, dr. Coriolan Pop Biharvármegye és Nagyvárad város törvényhatóságának ideiglenes főispánja, dr. Xaver Andru és Xaver Ardelean főispáni titkárok, Rimler Károly polgármester, Lukács Ödön főjegyző, Thury László főügyész, Eleméry Ferenc és Juricskay

Rimler Károly
díszmagyarban

Rimler Károly
polgármester
(előtérben)

Barna tanácsosok, Jánossy Gyula főkapitány, Kószeghy József városi főmérnök, Mayer László főorvos, dr. Istvánffy István árvaszéki elnök, Papolczy Ferenc főpénztáros, Jelinek Géza helyettes főszámvevő és Pásztor Bertalan 1. számú tiszteletbeli tanácsos.

Rimler Károly megnyitja az ülést, a jegyzőkönyv vezetésére Pásztor Bertalan tb. tanácsost kéri fel. Bejelenti, hogy dr. Aurél Lázár igazságügyi főnök az impérium átvétele ügyében kíván közléseket tenni.

Ezután Aurél Lázár bemutatta a nagyszabeni román kormányzótanács megbízólevelét, amellyel őt delegálták, hogy Biharban és Nagyváradon levezényelje a hatalom átvételét és ellenőrizze az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.”

A megbízólevél magyar fordítását – amit itt közlünk – a jegyzőkönyvhöz csatolták.

„Román Kormányzótanácsi Elnökség

Dr. Aurél Lázár úrnak, az igazságügyi tárca főnökének.

Van szerencsém értesíteni, hogy a Kormányzótanács Önt kiküldötte, mint megbízottat, hogy a közigazgatást és a többi hivatalos szolgálatokat átvegye, és felruházta Önt a fent említett célra vezető minden joggal.

Nagyszabon 1919. évi április hó 21.

A Kormányzótanács elnöke, Iuliu Maniu”

Aurél Lázár elmondta, hogy ezután a nagyszabeni Kormányzótanács rendeleteit saját hi-

vatalos lapjában közli. Van „decretum” (rendelet), „ordonanță” (rendelet), „nota circulară” (körrendelet). Egyúttal bejelentette, hogy az eddig megjelent rendeleteket hamarosan a városi tanács rendelkezésre bocsátják magyar nyelven is.

Az 1. számú rendelet pontjai pedig a következőkről szólnak:

- a közhatóságok ideiglenes működése
- a törvények alkalmazása
- a tisztviselők és a nyelvek használata.

A 2. számú rendelet a közigazgatási közhatóságok ideiglenes működését tárgyalja. A fenti két rendelet magyar fordítását a jegyzőkönyvhöz csatolták.

A városi tanács és az egybegyűlt többi tisztviselő az előterjesztést és a bejelentést tudomásul vette.

Miután az átadás-átvétel megtörtént, és azt a jelenlévők tudomásul vették, arra került volna sor, hogy a tisztviselők a hűségesküt, illetve ha vallási meggyőződésük nem engedi, a fogadalmat letegyék. Aurél Lázár ismertette az eskü és a fogadalom szövegét román és magyar nyelven is. Mint mondta, az esküt és a fogadalmat előtte kell letenni, de azt is hozzátette, hogy kényszeríteni senkit nem akar! Kijelentette azonban, hogy „a román kormány a tisztviselőknek minden szerzett jogát respektálja, a jövőben pedig azon lesz, hogy a köztisztviselők helyzetén javítson”. Ezek után kijelentette, hogy azok a tisztviselők, akik a hűségesküt vagy a fogadalmat le nem teszik, nem tekintetnek tovább tisztviselőnek, a román állammal szemben minden jogukat elvesztik, és az új hatalom a nyugdíjukért sem felel.

Természetes, hogy mind Rimler Károly polgármestert, mind a tanácsosokat váratlanul érte az ultimátum. A polgármester rövid beszédben megköszönte a tájékoztatást, egyben kijelentette, hogy a tanácsosok nincsenek lelkileg olyan állapotban, hogy ebben az életbevágóan fontos helyzetben azonnal döntsenek. Mindenképpen haladékot szerettek volna kérni az eskütételre, legalább addig, amíg a békekonferencia véglegesen dönt Nagyvárad hovatartozása kérdésében.

Ha ez nem lehetséges – mondta Rimler Károly –, legalább 24 óra gondolkodási időt kapjanak, hogy ez idő alatt nyugodtan megfontolhassák döntésüket. Aurél Lázár rögtön válaszolt, és kijelentette, hogy egyik ké-

(folytatás a következő oldalon)

Biharország – história

Történelmi okmány 1919-ből...

(folytatás az előző oldalról)

rest sincs módjában teljesíteni. „A tisztviselői kart nem érthette váratlanul az eskütétel ténye, mert a gyulafehérvári határozatok és az ezek alapján megindult hatalomátvétel körülményei már régen ismeretesek, ezért az azonnali eskütételhez kell ragaszkodnom” – jelentette ki.

Rimler Károly polgármester és a tanácsstagok rövid eszmecserére vonultak vissza, majd Rimler emelkedett szólásra. Elmondta, hogy a körülmények miatt a tanácsosok és az egész város el volt zárva a külvilágtól, így nem értesülhettek mindarról, ami a már elfoglalt és az impériumváltáson átesett területeken történt, ezért megismétli kérését, és rövid haladékot kér.

Aurel Lazăr válaszként ismét kijelentette, hogy mivel sehol nem adtak eddig gondolkodási időt a hűségeskü letétele előtt, így a nagyváradai tisztviselő-testület sem fog külön engedményben részesülni.

Tudjuk, mondta Aurel Lazăr, hogy a kömün ideje alatt és azelőtt is milyen bölcsen és megfontoltan vitték a tisztségviselők a város ügyeit, ez pedig köszönetet érdemel. A nagy-szebeni kormányzótanács és Iuliu Maniu általa üzent, és megköszönte a lelkiismeretes munkát. Ezután Lazăr felkérte a jelenlevőket, hogy az ötperces ülészünet után egyenként nyilatkozzanak az eskü letétele kérdésében.

A szünet után Lukács Ödön előadja az időközben a tanácsosok által megfogalmazott két kérdést, miszerint ha a wilsoni elvek alapján népszavazást rendelnének el afelől, hogy Bihar megye és Nagyvárad hova tartozzék, e szavazást a tisztviselők szabadon teljesíthetik-e, valamint ha a békekonferencia úgy döntene, hogy Nagyvárad városa nem csatolatik Romániához, a román kormány felmenti-e a tisztviselőket az adott eskü alól.

Válaszában a kormány megbízott kijelentette, hogy a román kormány a legszelesebb demokrácia talaján állva a legnagyobb szabadságot biztosítja a tisztviselőknek a népszavazás terén, ugyanakkor elvárja tőlük, és erre különösen is figyelmezteti őket, hogy tartózkodjanak azoktól a mozgalmaktól, amelyek a román állam gyengítését vagy területi változások előidézését célozzák. Ellenkező esetben az állam a törvény teljes szigorát lesz kénytelen alkalmazni. Ami Nagyvárad hovatartozását il-

Aurel Lazăr

leti, a Kormányzótanács álláspontja szerint az Romániához fog tartozni, de ha mégsem, úgy a román állam a tisztviselőknek a nemzetközi egyezményekben biztosított minden jogát teljes mértékben elismeri, és ez esetben letett esküjük a román állammal szemben tovább nem kötelezi őket.

Ezek után a jelen levő tisztviselők az Aurel Lazăr által előmondott szöveg szerinti esküt letették, és a jegyzőkönyv aláírásával elismerték.

A jegyzőkönyvben konstatálták, hogy a vezető városi tisztviselők közül Komlóssy József gazdasági tanácsos betegsége, Szűcs Géza főszámvevő pedig Budapesten való tartózkodása miatt volt kénytelen távol lenni, így az esküt nem tették le.

Zárjuk ezt a rövid történelmi visszatekintőt az elmondott és a jegyzőkönyvbe került eskü szövegével: „Esküszöm a mindent tudó Istenre, hogy I. Ferdinánd királyhoz s a román államhoz hű leszek, az ország törvényeit s a nagy-szebeni román kormányzótanács dekrétumait és rendeleteit megtartom, hivatali kötelességeimet tisztességgel, lelkiismeretességgel és pártatlanul fogom teljesíteni, feljebbvalóimnak engedelmeskedem, s a hivatali titkot megőrzöm, Isten engem úgy segéljen.”

Farkas László

*Forrás: Nagyvárad napilap,
1940. december 24.*